

Predikan på Alla Helgons Dag 2 november 2013 Abrahamsbergskyrkan

Texten för den här dagen är hämtad från Jesu Bergspredikan, så som den återges i Matteus 5: 11-16

Jesus sade: Ni är jordens salt. Men om saltet mister sin kraft, hur skall man få det salt igen? Det duger inte till annat än att kastas bort och trampas av människorna.

Ni är världens ljus. En stad uppe på ett berg kan inte döljas, och när man tänder en lampa sätter man den inte under sädessmåtten utan på hållaren, så att den lyser för alla i huset. På samma sätt skall ert ljus lysa för människorna, så att de ser era goda gärningar och prisar er fader i himlen.

Den här helgen som omfattar Alla Helgons dag och Alla själars dag, ägnar sig hela den kristna kyrkan åt sambandet mellan död och liv, hur de levande ska förhålla sig till de döda och hur den begränsade tiden här och nu relaterar till den obegränsade evigheten.

Stora frågor, förvisso. Människor i alla tider har varit tvungna att förhålla sig till den fysiska döden. I många kulturer har man ägnat sig åt ett intensivt och gemensamt gråtande när någon dött. I vår tid och vår del av världen har vi haft en stark önskan att göra övergången mjuk och odramatisk – det gäller även i den kristna kyrkan. Vi vill hinna ta farväl och vi ska ge oss tid att sörja. När vi skriver eller talar om någon som just har dött så tar vi gärna fram det milda och mänskliga snarare än kantigare egenskaper. En riktigt argsint typ beskriver vi hellre som "en kärv personlighet" och om vi får läsa om någon att han "trivdes bäst i sina vänners lag" handlade det sannolikt om en riktig festprisse. Man kanske vågar säga, nu på Alla Helgons Dag, att vi gärna vill göra de döda, alla döda, lite mer helgonlika än de framstod i livet. Och inget ont i detta: att tänka gott om människor är aldrig fel, även om det ibland kan vara lite sent påtänkt.

Hur sympatiskt detta än är, så är det ändå uttryck för en kultur som gillar god stämning och därför gärna väjer för de svåra frågorna, en inställning som snarare vårdar trevlighet och social kompetens än att ställer saker på sin spets. Och detta är vi alla delar av. Men kanske är det ändå ett större problem, detta med död och liv, helgon och skurkar, salt och ljus, än vi har lust att erkänna. Därför är det nyttigt och viktigt att ha några speciella bibelord att hålla sig till.

På ett par viktiga punkter vänder bibelordet på perspektivet, och utmanar oss på ett sätt som inte riktigt stämmer med den milda och mjuka stämning som vi gärna förknippar med "helgonen".

Jag hörde en uppbyren företagsledare för många år sedan säga "då och då måste man ju blåsa lite varmluft på styrelsen". Innebörden var att man måste hålla en del personer på gott humör så att de inte ska lägga sig i för mycket. När Jesus säger "ni är jordens salt" menar han det precis tvärt om. Det är inte en överslätande varm fläkt som ska få oss att må bra och känna oss uppskattade, utan en kärv och uppfordrande höstvind som slår emot oss, Det är *ni* som ska kliva upp på berget, det är *ni* som ska vara föredömen för

Lars Ingelstam

människorna, det är *ni* som ska lysa upp i mörkret. Sätt i gång! Om *ni* inte kan komma med den salta, lyskraft och energi som kan göra världen ljusare och bättre, vem ska då göra det? Vad jag förstår gör Jesus ingen avgörande skillnad på döda helgon och levande. Ni är världens ljus. De döda helgonen är världens ljus. Vi tillhör alla himmelriket och vi kan nog tänka så att alla bor i en stad uppe på berget: en offentlig plats där rättfärdighetens gärningar borde vara synliga för människorna: där det kan bli tydligt att Gud lever.

Men jag tycker nog att det ändå blir lite obestämt: vad betyder salt och vad betyder ljus? Vi vet tillräckligt om Jesus och hans budskap för att inte tolka detta som att han vill att vi ska vara starka personligheter, auktoriteter kanske, "ta plats". Det finns ett innehåll och ett uppdrag, en riktning i den förändringens vind som blåser genom texten. För att få lite bättre besked om vad den innebär ska vi backa lite i bibelordet och uppsöka det stycke i Bergspredikan som kommer (fyra versar) före predikotexten. Så här låter det där.

Saliga de som håller fred, de skall kallas Guds söner.

Saliga de som förföljs för rättfärdighetens skull, dem tillhör himmelriket.

I det lilla ordet *fred* och det lite längre ordet *rättfärdighet* får vi klart för oss vad det här med saltet och ljuset går ut på. Man kan ju tycka att även det här låter lite mjukt och fromt – i synnerhet om vi för säkerhets skull säger frid i stället för fred. Men här öppnar sig i själva verket en utmaning som är så stor att vi nätt och jämnt orkar ta in den.

Döden är ingen idyll, varken på Alla helgons dag eller någon annan dag. Det lilla ordet fred pekar på det stora ordet krig. Döden är inte bara mjuk orgelmusik och välmenade avskedsord. Döden är lönsam industri, döden är massgravar med oändliga rader av små vita kors som i Normandie, döden är obarmhärtiga siffror i historieböckerna, döden är Hiroshima och Nagasaki, döden är giftgas i mellanösterns bergsbyar och förstäder. Döden är blodig, storskalig, girig och urskillningslös. Den härjar i Syrien, Afghanistan och på andra platser som är alltför många för att vi ska orka räkna upp dem. I vårt relativt fredliga land strävar vi med att göra döden mild och hanterlig, och lyckas nog ganska bra med det. Men vem ska göra döden mild och hanterlig i Syrien eller Irak?

Vi kan förtvivla. Men det är ovärdigt oss som människor och som kristna att dölja sanningen. Den brutala död som administreras genom små och stora vapen och som transporteras av moderna vapenbärare (Jas-plan och drönare) är lika förfärlig som de mera handgripligt utförda massakrer och folkmord som vi kan läsa om i många av det Gamla Testamentets böcker, sida upp och sida ner.

Men vi kan tro. Vi kommer då att finna att tron föder ett *hopp* som överskrider uppgivenheten, att saltet kan vara tillräckligt salt för att göra skillnad, att mörkret inte är tätare än att ljuset från Honom som höll sin predikan på Berget i Galileen kan lysa upp och visa en ny väg.

Det finns grunder för hopp. De kristna kyrkorna över hela världen har tagit ny sats. De ganska tröttsamma försöken att rättfärdiga en del krig (inte alla krig förstås) har upptagit mycken uppmärksamhet och pågått sedan 400-talet. De har nu ersatts av en strävan att söka en fredens väg: det är inte lätt det heller, men en mycket bättre utgångspunkt. Just nu pågår i Busan, Korea, ett världsmöte där även vår kyrka deltar,

Lars Ingelstam

under mottot *Livets Gud, led oss till rättvisa och fred!* Detta möte är väl förberett och genomtänkt (vi har fått inblickar i detta här i vår kyrka). Om bortåt 500 miljoner protestantiska och ortodoxa kristna visar sig tillräckligt salta för att ta detta på allvar kan stora saker hända. 1100 miljoner katolska kristna är inne på samma spår. Kan vi tillsammans som kristna tända ett ljus som lyser för alla? Förmår vi bygga en stad som utstrålar fred, uppe på ett berg, synlig för hela världen? Låt oss hoppas och be för det!

Till och med under den (på sätt och vis) ändå brutalare tid då Gamla Testamentets profeter verkade fanns uppfordrande profeter och predikanter, och det fanns ett hopp som växte ur tron på Guds godhet. Så här hörde vi orden från profeten Jesaja läsas nyss:

*Man skall inte mer se våld i ditt land,
förtryck och förödelse inom dina gränser.
Dina murar skall du kalla "räddning",
dina portar "lovsång".*

och så fortsätter det:

*Alla i ditt folk skall vara rättfärdiga,
och de skall för evigt äga landet.*

...

*Jag, Herren, skall låta det ske snabbt,
när tiden är inne.*

Jag är särskilt tagen av slutet här: *Jag ska låta det ske snabbt, när tiden är inne.* Det är kanske min otåliga natur som spelar in. Men det finns också tecken och tydningar som ger hopp, även i forskningen. Harvardprofessorn Stephen Pinker visar hur våld och krig avtar över tid. Trots vad vi tror och trots allt elände som vi får reda på så har toleransen för våld liksom antalet människor som dör i krig minskat över århundraden och årtionden. Det går långsamt, men det går. Den amerikanske historikern James Sheehan har visat att de europeiska staterna (inte alla stater i världen, tyvärr) numera inte betraktar militärmakt som en nödvändig del av vad det betyder att vara en riktig stat. Han kallar sin bok "Vart tog alla soldater vägen?" (Where have all the soldiers gone? Ett hoppfullt svar till den fråga som ställdes i en sång av Pete Seeger från 1956).

Det kanske inte är så långt till dess att tiden är inne. De närmaste åren *kan* visa sig innehålla en *tippling point*. (Ni kan tänka på en sån där gungbräda som finns i de flesta lekparken. Om man går upp och sedan lite förbi mitten så tippar den plötsligt över.) Efter den kommer kriget med sin brutalisering av döden att framstå som föråldrat, opraktiskt och en smula vidskepligt. Inom en inte alltför lång tid kanske människor kommer att se på krig på ungefär samma sätt som vi i dag ser på häxbränningarna, merkantilismen, slaveriet eller underlägsna raser. Från att ha varit självklara "naturgivna" företeelser framstår de nu som direkt pinsamma. *Herren kan låta det ske snabbt, när tiden är inne.*

På Alla Helgons Dag måste vi alltså hålla minst två tankar i huvudet, på en gång. Den ena är att döden fortfarande ofta är ett brutalt ingrepp i livet: ett svek och ett hån mot det som Gud ämnade en människa att vara. Men samtidigt vill Jesus säga oss att han är med oss i död och liv, i smärta och lust; allt står i ett evighetens sammanhang. Döden skiljer oss inte från honom. Kanske ska vi bli helgon en gång, men vi är redan nu heliga och utvalda för att finnas här för varandra, och för detta ska människorna *prisa er fader i*

Lars Ingelstam

himlen. Om vårt – och profeten Jesajas – hopp om att våldet ska ta slut i vår värld blir verklighet, då kan döden bli vad Gud vill att den ska vara: en mild och hanterlig övergång från en form av liv till en annan, båda inneslutna i Hans nåd.

Så vill jag till slut återvända än en gång till dagens text om saltet och ljuset. Den innehåller en personlig uppfordran: att stå upp för fred och rätt. Den som inte vill vara jordens salt hemfaller åt "den äckliga liknöjdheten" som den ryske poeten Majakovskij uttryckt det. Den som ser mörkret men inte har tagit reda på hur man tänder ett ljus eller som inte vågar lyfta upp det sviker i första hand sig själv. Tilltalet från Jesus i Bergspredikan är inte "ryck upp dig och hjälp till" utan: "ta vara på dina möjligheter att vara människa fullt ut": salig blir du som fredsstiftare och medmänniska, som en budbärare om rättfärdighet.

Och från Jesaja tar vi med oss: *Ni ska inte mer behöva lida förtryck och förödelse ... och Jag, Herren, ska låta det ske snabbt, när tiden är inne.*

Så låt inte liknöjdheten ta över utan tänk på dig själv som en salt människa med ett uppdrag.

Amen.

Psalm 713 Vi ropar till Gud: ge fred i vår tid.